Norges Jeger- og Fiskerforbund

23. oktober 2026

NJFFs innspill til ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye – departementets saksnr. 26/4470

Innledning

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) mener stortingsmeldingen må legge grunnlaget for en langsiktig og forpliktende politikk for å sikre livskraftige bestander av villaks, sjøørret og sjørøye.

Målet for forvaltningen må være bestander som er robuste nok til å produsere høstbare overskudd og gi grunnlag for attraktivt og bærekraftig fiske. Dette forutsetter at fisket tilpasses bestandenes tåleevne, men også at innsatsen i langt større grad rettes mot årsakene til bestandsnedgangen.

Situasjonen for villaksen er alvorlig. 2024 var et historisk svakt år, og selv om innsiget økte noe i 2025, var bestandssituasjonen fortsatt på et historisk lavt nivå. Også mange bestander av sjøørret er under betydelig press, mens kunnskapsgrunnlaget for sjørøye er svakere og må styrkes.

Redusert beskatning har vært nødvendig og har bidratt til at flere bestander når gytebestandsmålene. Samtidig er potensialet for ytterligere bestandsforbedring gjennom fiskeregulering alene begrenset. Skal bestandene igjen bli robuste og produsere høstbare overskudd, må påvirkningene reduseres og den naturlige produksjonsevnen i vassdragene styrkes.

Stortingsmeldingen må derfor markere et tydelig skifte fra å forvalte bestandsnedgangen til å redusere årsakene til den og bygge bestandene opp igjen.

NJFF mener meldingen særlig må:

- redusere menneskeskapte påvirkninger på villaks, sjøørret og sjørøye
- sikre at havbruksnæringen drives innenfor miljømessig bærekraftige rammer
- forbedre miljøforholdene i regulerte og fysisk påvirkede vassdrag
- gjennomføre en nasjonal satsing på restaurering av vassdrag og sjøørretbekker
- styrke kunnskapsgrunnlaget, den lokale forvaltningen og den frivillige innsatsen
- sikre at sjøørret og sjørøye får egne mål og tiltak
- etablere en forpliktende nasjonal plan med tydelige mål, ansvar, finansiering og evaluering.

1. Målet må være robuste bestander og høstbart overskudd

NJFF mener forvaltningen av anadrom laksefisk må ha som mål å sikre naturlig reproduksjon, genetisk mangfold og robuste bestander som produserer et høstbart overskudd.

Fisket må reguleres i samsvar med bestandenes tåleevne. Når det ikke finnes et høstbart overskudd, må beskatningen reduseres eller avstås. Samtidig kan ikke stadig strengere fiskeregulering være den langsiktige løsningen på bestandsnedgang som i vesentlig grad skyldes andre menneskeskapte påvirkninger.
Etter omfattende reduksjoner i beskatningen er potensialet for ytterligere bestandsforbedring gjennom fiskeregulering alene begrenset. Den videre innsatsen må derfor i langt større grad rettes mot påvirkningene som reduserer overlevelse og produksjon.
Dette er også viktig for oppslutningen om forvaltningen. Bærekraftig fiske skaper lokal aktivitet, kunnskap, frivillig innsats og engasjement for bestandene og leveområdene. Robuste bestander, bærekraftig høsting og lokal forvaltning må derfor ses i sammenheng.

2. Reduser de viktigste påvirkningene

2.1 Havbrukets påvirkning må reduseres

Lakseoppdrett er, sammen med klimaendringer og redusert sjøoverlevelse, blant de største truslene mot norsk villaks. I deler av landet har påvirkning fra lakselus og rømt oppdrettslaks bidratt vesentlig til redusert overlevelse, genetisk påvirkning og mindre høstbart overskudd. Sjøørreten er særlig utsatt for lakselus fordi den oppholder seg i fjord- og kystområdene over lengre tid og ofte gjennom flere sjøopphold.
NJFF mener målet må være at oppdrett av laks og ørret ikke skal medføre uakseptabel påvirkning på ville bestander av laksefisk.
NJFFs langsiktige mål er produksjonsformer som hindrer utslipp av lakselus og rømt oppdrettsfisk. NJFF har vedtatt en målsetting om overgang til lukkede oppdrettssystemer innen 2030. Utviklingen av regulering og teknologi må derfor gi sterke insentiver til løsninger som reduserer eller eliminerer utslipp til miljøet.
På kortere sikt må myndighetene sikre:

- regulering basert på faktisk og dokumentert miljøpåvirkning
- at målet i havbruksmedlingen om mindre enn ti prosent lakselusindusert dødelighet nås
- bedre og mer presise data om lakselus og antall fisk i anleggene
- automatisk og etterprøvbar lusetelling
- effektiv kontroll og tilsyn
- at produksjonen ikke økes der miljøpåvirkningen er uakseptabel
- at kostnadene ved miljøpåvirkning i størst mulig grad bæres av næringen som forårsaker den.

Stortingsmeldingen må tydeliggjøre hvordan havbrukspolitikken skal bidra til å nå målene for villaks, sjøørret og sjørøye.

2.2 Bedre miljøforhold i regulerte vassdrag

Vannkraftproduksjon og andre fysiske inngrep har redusert produksjonsgrunnlaget for anadrom laksefisk i en rekke vassdrag. Endret vannføring, vandringshindre, raske vannstandsendringer, redusert sedimenttransport og tap av gyte- og oppvekstområder kan ha betydelige konsekvenser.
NJFF mener miljøforbedringer i regulerte vassdrag må gjennomføres der potensialet for økt naturlig produksjon er stort.

Dette innebærer blant annet:

- miljøtilpasset vannføring
- tiltak som sikrer opp- og nedvandring
- restaurering av gyte- og oppvekstområder
- reduksjon av skade fra raske vannstandsendringer
- bedre bruk av naturfaglig kunnskap ved revisjon av konsesjonsvilkår.

Samlet belastning på bestandene må være et sentralt premiss når nye inngrep vurderes.

2.3 Sykdom, smitte og biologiske trusler

Sykdom og smitte kan få store konsekvenser for allerede svekkede bestander. Erfaringene fra blant annet Gaula og Orkla i 2026 viser behovet for bedre beredskap, overvåking og kunnskap om sykdomsutbrudd hos vill laksefisk. Mye tyder på at årets enorme dødelighet i vassdrag som Orkla og Gaula ikke kan karakteriseres som annet enn katastrofal.
NJFF mener myndighetene må sikre tilstrekkelig kapasitet til rask prøvetaking, diagnostikk og oppfølging når unormal dødelighet eller sykdom oppstår.
Arbeidet mot *Gyrodactylus salaris* må videreføres/ferdigstilles med mål om å hindre spredning og at en sikrer å reetablere naturlige bestander i behandlede vassdrag.

3. Restaurer leveområdene og styrk den naturlige produksjonen

Restaurering av vassdrag er et av de viktigste virkemidlene for å øke den naturlige produksjonen av laks, sjøørret og sjørøye.
Norge har et mål om å restaurere minst 15 prosent av forringede vassdrag i perioden 2021–2030. Videre at den negative utviklingen skal snus, slik at en innen 2030 restaurerer vassdrag raskere enn de forringes. Dette bekreftes også i den nasjonale handlingsplanen som ble publisert 3. juli 2026. NJFF mener dette må følges opp med konkrete prioriteringer, finansiering og rapportering.
Stortingsmeldingen bør etablere en nasjonal satsing på restaurering av anadrome vassdrag. Tiltakene bør blant annet omfatte:

- gjenåpning av stengte bekker og sideløp
- fjerning eller utbedring av vandringshindre
- restaurering av gyte- og oppvekstområder
- tilbakeføring av mer naturlig elvemorfologi
- restaurering av kantvegetasjon
- tiltak i elvemunninger og strandsonen
- utbedring av kulverter og andre inngrep som hindrer fiskevandring.

Særlig for sjøørreten finnes det et betydelig potensial i restaurering av små bekker og sidevassdrag. Mange slike tiltak er relativt begrensede i omfang, men kan gi stor biologisk effekt.

3.1 Vannforvaltningen må brukes mer aktivt

Vannforskriftens miljømål og de regionale vannforvaltningsplanene må være sentrale virkemidler i arbeidet med anadrom laksefisk.

Miljømålene må legges til grunn tidlig i planleggingen av nye tiltak og inngrep. Vurderinger etter vannforskriften § 12 må gjennomføres på et tidspunkt der de reelt kan påvirke valg av løsning og avbøtende tiltak.
NJFF mener også at samlet belastning på vassdrag og bestander må vurderes bedre enn i dag. Mange mindre inngrep kan samlet gi betydelige konsekvenser selv om hvert enkelt tiltak isolert sett vurderes som begrenset.

3.2 Kalking må sikres langsiktig finansiering

Kalking har vært avgjørende for å gjenoppbygge laksebestander i en rekke forsurede vassdrag. Villaksen i samtlige lakseelver på Sørlandet og mange av lakseelvene på Vestlandet og i Rogaland er fremdeles helt avhengig av kalking dersom laksestammene fortsatt skal overleve, og mange tiår med investeringer ikke skal være bortkastet. Det er som et minimum nødvendig å opprettholde bevilgninger på et nivå tilsvarende inneværende år. Det er verdt å merke seg at dagens nivå på bevilgninger ikke gir rom for å kalke elver som kan trenge kalking, men som ikke er kalket i dag. Det gir heller ikke rom til å optimalisere kalkingen i allerede kalkede elver, f.eks ved å etablere kalkdoserere i sure sideelver.
I tillegg er det behov for ytterligere midler for å kunne dekke kostnadene til kjøp av kalk i nedbørsrike år. I slike år er driftskostnadene flere millioner kroner over kostnadene i et normalt nedbørsår. Eksempelvis i Agder er det påpekt behovet for en slik ekstra bevilgning, for å opprettholde en økonomisk buffer til bruk i nedbørsrike år.
NJFF mener det må påpekes at bevilgningene må være tilstrekkelige og forutsigbare og ta høyde for variasjoner i nedbør, vannføring og kalkbehov.

4. Sjøørret og sjørøye må få tydeligere plass

Stortingsmeldingen må være en melding om villaks, sjøørret og sjørøye, ikke en laksemelding der de to andre artene behandles som tillegg.
For sjøørreten er lakselus en sentral påvirkningsfaktor i mange områder. Samtidig påvirkes bestandene av inngrep i små vassdrag, kulverter, kanalisering, landbruk, vannkraft, arealbruk og tap av gyte- og oppvekstområder.
Sjøørreten må derfor integreres i tiltakene for havbruk, vannforvaltning, arealforvaltning og restaurering.
For sjørøye er kunnskapsgrunnlaget svakere. Meldingen bør derfor etablere egne mål for kunnskapsinnhenting og overvåking, blant annet knyttet til bestandsutvikling, sjøfase, klimaendringer, lakselus og inngrep i nordlige vassdrag.
De tre artene har ulike økologiske behov. Tiltakene må derfor tilpasses art, bestand og region.

5. Fiskeregulering og kultivering

5.1 Fisket må reguleres etter høstbart overskudd

NJFF støtter prinsippet om at fisket skal reguleres etter bestandenes tåleevne og tilgjengelig høstbart overskudd.
Når bestandssituasjonen krever det, må beskatningen reduseres. Samtidig må reguleringene være kunnskapsbaserte, forholdsmessige og så langt som mulig bestandsspesifikke.
Fiskeregulering må ikke bli en erstatning for tiltak mot andre påvirkningsfaktorer. Dersom bestandene skal bygges opp igjen til nivåer som gir grunnlag for bærekraftig høsting, må årsakene til redusert produksjon og overlevelse håndteres.

5.2 Kultivering må fortsatt være en del av verktøykassen

NJFF mener hovedmålet alltid må være selvreproduserende bestander basert på naturlig produksjon. Kultivering kan ikke erstatte tiltak mot lakselus, rømt oppdrettsfisk, vannkraftpåvirkning, sykdom, forsuring eller tap av leveområder.
Samtidig mener NJFF at kultivering fortsatt må kunne brukes som et målrettet og kunnskapsbasert tiltak når en bestand er så svekket at naturlig produksjon alene ikke er tilstrekkelig til å sikre eller bygge opp bestanden på kort sikt.
I slike situasjoner kan kultivering bidra til å:

- bevare genetisk materiale og redusere risikoen for tap av bestander
- opprettholde eller styrke bestander mens de underliggende påvirkningene reduseres
- bidra til raskere gjenoppbygging etter sykdom, behandling eller andre alvorlige bestandsreduksjoner
- kompensere midlertidig for sterkt redusert naturlig produksjon i særskilte tilfeller.

Kultivering må være basert på bestandsvise vurderinger, tilstrekkelig genetisk bredde, god fiskehelse og tydelige mål for tiltaket. Effekten må overvåkes og tiltakene må kunne justeres eller avsluttes når naturlig produksjon igjen er tilstrekkelig.
NJFF mener også at smoltutsetting må kunne vurderes i særskilte vassdrag der produksjonen er sterkt redusert som følge av menneskeskapte påvirkninger, blant annet i sterkt regulerte vassdrag og i områder der lakselus medfører betydelig dødelighet i sjøfasen. Slike tiltak må vurderes konkret for den enkelte bestand og gjennomføres på en måte som begrenser genetisk og økologisk risiko.
Kultivering skal altså ikke brukes i stedet for å løse årsakene til bestandsnedgangen, men kan være et viktig midlertidig og supplerende virkemiddel mens nødvendige miljøforbedringer gjennomføres og bestandens naturlige produksjon bygges opp igjen. Målet bør til enhver tid uansett være at bestandene har høstbart overskudd.

6. Kunnskap, lokal forvaltning og frivillighet

God forvaltning forutsetter kunnskap om både bestandene og påvirkningene de utsettes for. NJFF mener overvåkingen må styrkes og utvikles slik at forvaltningen i større grad kan baseres på bestands- og vassdragsspesifikk kunnskap.
Dette gjelder blant annet:

- gytefisktellinger
- ungfiskundersøkelser
- overvåking av sjøoverlevelse
- fangststatistikk og fangstrapportering
- genetisk overvåking
- overvåking av sykdom og smitte
- kunnskap om sjøørret og sjørøye.

Lokale rettighetshavere, jeger- og fiskerforeninger og andre frivillige aktører utfører allerede et omfattende arbeid med overvåking, restaurering, kultivering, oppsyn og lokal forvaltning. Denne innsatsen representerer både betydelig kompetanse og store samfunnsverdier.

Staten må legge bedre til rette for frivillig innsats gjennom forutsigbare støtteordninger, faglig veiledning og samarbeid mellom lokale aktører, forskning og forvaltning.
Bærekraftig fiske er også en viktig drivkraft for dette engasjementet. Når fiskemulighetene forsvinner over lang tid, er det en risiko for at også lokal kompetanse, organisering og frivillig innsats svekkes.
Å bygge opp bestandene slik at de igjen gir grunnlag for fiske, er derfor også et tiltak for å sikre langsiktig lokal forvaltning.

7. En forpliktende nasjonal plan
Stortingsmeldingen må munne ut i mer enn overordnede ambisjoner.
NJFF mener regjeringen bør etablere en forpliktende nasjonal plan for villaks, sjøørret og sjørøye.
Planen må inneholde:

- konkrete og etterprøvbare mål for bestandsutviklingen
- mål for reduksjon av de viktigste påvirkningsfaktorene
- tydelig sektoransvar
- prioriterte tiltak og tidsfrister
- nødvendig finansiering
- indikatorer som gjør det mulig å måle utviklingen
- regelmessig evaluering og rapportering til Stortinget.

Ansvar må plasseres hos de sektorene som påvirker bestandene. Miljøforvaltningen kan ikke alene ha ansvaret for å nå miljømålene dersom de viktigste påvirkningene ligger innenfor andre sektorers ansvarsområder.
Planen må derfor forplikte relevante myndigheter innen blant annet havbruk, energi, landbruk, samferdsel og arealforvaltning.

Avslutning
Norge har et særlig ansvar for å ta vare på villaksen og samtidig et ansvar for å sikre gode bestander av sjøørret og sjørøye.
NJFF mener ambisjonen må være større enn å hindre ytterligere tilbakegang. Målet må være å bygge bestandene opp igjen slik at de er robuste, selvreproduserende og produserer høstbare overskudd.
Fiskeregulering er nødvendig når bestandene mangler høstbart overskudd, men regulering alene kan ikke bygge bestandene opp igjen. Det krever at menneskeskapte påvirkninger reduseres, leveområdene restaureres og den naturlige produksjonen styrkes.
Samtidig må forvaltningen ha tilgang til flere virkemidler. Der bestandene er særlig svekket, kan kunnskapsbasert kultivering være et målrettet supplement mens påvirkningene reduseres og den naturlige produksjonen gjenopprettes.
Målet må være livskraftige bestander, levende vassdrag og et bærekraftig fiske som også kommende generasjoner kan ta del i.